

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

Uredniški in upravljalni prostori:
2657 S. Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LETO—YEAR XXV.

Čena lista
je \$5.00

Chicago, Ill., ponedeljek, 21. novembra (Nov. 21), 1932.

Subscription \$5.00
Yearly

STEV.—NUMBER 275

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Naraščanje bančne kontrole nad industrijami

Petnajst newyorških bank zvišalo svojo dominacijo za polovico. Uradniki federacije uragirajo zvezno kontrolo korporacij

Cincinnati, O. — (FP) — Veliko je bilo že godrnjanja in obsojanja tako zvezne finančne diktature nad industrijami. Posebno glasni so kapitalistični reformisti, ki menijo, da bi sedanji sistem ne bil slab, če bi se odpravile nekatere večje hibe, med njimi tudi kontrola industrij po bankirjih.

S tem problemom se bavitva tudi načelnika kovinskega departmanta Ameriške delavske federacije John P. Frey, tajnik, in James O'Connell, predsednik, v letnem poročilu konvenciji federacije, ki zboruje v tem mestu.

Tudi ta dva rohnita proti bankirjem, dasi sta v politiki konservativna in ne v načelnem nasprotju s kapitalizmom. Rohnita ved tega, ker bankirji diktirajo delavsko politiko korporacijam, katere kontrolirajo, in so največji nasprotniki unij. Če bi bankirska kontrola vključevala tudi priznanje unij, bi ne bilo odpora s strani unijevskih voditeljev.

Iz njunega poročila je razvidno kako silno narašča moč bankirjev. Medtem ko je l. 1919 imelo 15 velikih bank v New Yorku 2743 direktorskih sedežev v raznih podjetjih, so jih lani imelo 5284.

V tem času je Bank of Manhattan Trust zvišala svoje direktorske sedeže od 39 na 362, Chemical Bank and Trust od 97 na 343, Guaranty Trust od 31 na 687, Chase National od 223 na 855. Slično zvišanje pokazuje tudi ostale velebanke, katere večina kontrolirajo Morganovi in Rockefellerjevi interesi.

Frey in O'Connell sta posebej na mestu s svojo kritiko toliko opevane bankirske zmoglosti. Kljub temu, da velebankirji dominirajo ne le vse večje korporacije, nego tudi manjša podjetja vseh vrst, se industrija danes nahaja v razvalinah. Pokazujeta na ogromno število bančnih polomov in pravita, če bankirji niso zmogni upravljati bank, so še toliko manj kvalificirani sedeti v direktorijih industrijskih podjetij.

Konvenciji federacije priporočata, naj se izreče za zvezno kontrolo vseh podjetij, ki poslujejo meddržavno, kar pomeni veliko večino industrijskih in trgovinskih družb in korporacij. V ta namen naj bi kongres sprejel zakon za licensiranje vseh družb. Podjetje, ki bi ne imelo zveznega dovoljenja, bi ne moglo poslovati, razen v državnih mejah, ne pa pošiljati produktov v druge države. Vlada bi izdala zvezno dovoljenje le pod gotovimi pogoji, v katerih bi morala biti vključena tudi protekcija delavstva.

Razlog, da Frey in O'Connell priporočata na načrt zvezne kontrole nad industrijami, je to, ker pod sedanjimi razmerami ne vidita možnosti za organiziranje delavstva v unije. Bankirji in veleindustriji tega enostavno ne dopuste, njih moč pa je dovolj velika, da lahko zdrobijo vsak poskus, menita Frey in O'Connell.

To moč lahko zdrobi le vlada, če od njih zahteva pristojanje na kongresu navedenih pogojev kot pogoj za dobavo zvezne licence. Predvidevana kontrola industrij bi bila v bistvu slična kot jo vlada izvaja nad železnicami. Federacija se bo najbrž izrekla za ta načrt.

Policijska razgleda brezposelnost

Šest oseb aretiranih pri podiranju zapuščenih tovarne

Chicago, 19. nov. — Množica krog petsto brezposelnih delavcev je včeraj pričela s podiranjem zapuščenih tovarne na 116. st. in Cottage Grove ave. Tovarna je last Griffin Wheel Co. Policijska, ki je bila pozvana na liče mesta, je našla moške in ženske, ki so nakladali les, dele, kovnike, okna in druge predmete na avtomobile in truke. Neki moški je naložil na truk tudi električno dinamo, ki jo je našel v tovarni.

Massimo Guidici je bil ranjen, ko je nanj padel težak železen predmet. Odpeljali so ga v okrajno bolnišnico in zdravniki upajo, da bo okreval.

Šest brezposelnih delavcev je policija aretirala, ostale pa razpustila. Lastniki poslopija so izjavili, da ne bodo vložili tožbe proti brezposelnim. John A. Donaraki, uradnik, je dejal policiji, da je nameravala kompanija popreti tovarno v prihodnjih tednih.

Policijski kapetan Grady je naznanil, da bo policija zastražila poslopje, da tako prepreči ponovni naval na tovarno.

Konstrukcija hiš iz jekla in železa

Jeklarne tovarne bodo pričele izdelovati take hiše na široki podlagi

New York, 19. nov. — Konstrukcija jeklenih hiš se bliža uresničenju. O takih hišah že dolgo sanjajo arhitekti in do tega bo prišlo, ako bodo vodilne jezarne pričele izvajati svoje načrte na širši podlagi, kar je skoro gotova stvar.

V zadnjem času je bilo postavljeno nekaj hiš iz jekla in železa v Bronxu in na Long Islandu. Neki newyorški arhitekt je zgradil večje število miniaturnih hišic, v katerih ni niti koščka lesa, kamna in opeke. V teh je instaliral opremo za ogrevanje in ohlajevanje in sistem razsvetljave, ki izključuje okna. Te hiše ne potrebujejo oken in akozi stene ne prodre noben glas.

Charles F. Abbott, direktor Ameriškega inštituta za jeklarne konstrukcije, je izjavil, da so bile metode za gradnjo hiš iz jekla in železa izpopolnjene in da take hiše ne bodo stale več kot hiše iz lesa, kamna ali opeke. On pričakuje, da se bodo v bližnji bodočnosti pojavile velike zahteve po takih hišah in da bo to poživelo aktivnosti v jeklarski industriji, ker bo dobila širše polje za nove izdelke.

Peter Mueller, stavbinski podjetnik v Bronxu, je postavil hišo iz jekla s štirimi sobami in kopalnico v treh urah. Pri konstrukciji so bili zaposleni samo trije delavci in stroji, ki so postavili ogrodje na določeno mesto.

Termostatična kontrola vzdržuje enakomerno temperaturo skozi vse leto, centralni razsvetljalni sistem pa razsvetljuje vse prostore. Ustanovljena je bila že organizacija, ki bo pričela izdelovati take hiše in skušala najti trg zanje, kar se ji bo nedvomno posrečilo, pravijo arhitekti.

Britska letalka dosegla rekord
Cape Town, Južna Afrika, 19. nov. — Amy Johnson, 23-letna angleška letalka, je dosegla nov rekord v poletu iz Anglije do Cape Towna. Razdaljo 6.250 milj je preletela v štirih dneh in sedmih urah. Ta zračna pot je zvezana z velikimi nevarnostmi, ker vodi čez saharso puščavo.

Iznajdljivost "privatne iniciative"

Avne tovarne oddajajo strojniško delo na dražbi — najnižjemu ponudniku

Detroit. — (FP) — Strojniški, ki izdelujejo orodje in žige (dies), so najbolj izurjeni delavci v avni industriji in nekoč so bili "gospodje". Danes niso več. Njih izurjenosti sicer ne morejo izpodrinuti, ker še nimajo strojev, da bi z njimi avtomatično delali stroje. Niso pa veliko na boljem kot ostali delavci, za kar se imajo delno zahvaliti — privatni iniciativi podjetnikov pri eksploataciji.

Ta "iniciativa" je v tem, da so v nekaterih detroitskih tovarnah iznašli nov produktivni sistem, na primer pri Kretke Bros. Co. in Exello Co. Strojniško delo enostavno oddajajo na — dražbi. Kadar tovarna dobi naročilo, skliče skupaj strojnike, nakar prične s dražbo. Kdor da najnižjo ponudbo za izgotovitev dela, tisti ga dobi.

Pri Kretke Bros. je na primer neki visoko kvalificirani "tool maker" delal 89 ur na predmetu, katerega se je obvezal izdelati za \$20. Ker je poškodoval nekaj orodij, mu je družba odračunala dva dolarja. Zaslužil je krog 20 centov na uro.

Tudi pri Oakland kompaniji v Pontiacu so se razmere močno poslabšale v strojniškem departmentu. Družba je izvedla večjo racionalizacijo dela. Pri tem je 80 superintendov in delovodij izgubilo službe oziroma so bili postavljeni med strojnike, kar pomeni, da je bilo 80 drugih strojnikov odslovljenih. Mehaničarja predložijo ne počiva kljub krizi, katere jo prav za prav se pospešuje.

Teroristična voilna kampanja v Kataloniji

Barcelona, Španija, 19. nov. — Doslej mirna voilna kampanja v Kataloniji se je spremenila v nasilno. Včeraj je bila vržena bomba pred poslopje nekega političnega voditelja in pri eksploziji je bilo sedemnajst oseb ranjenih. Katalonija, ki je nedavno dobila neodvisnost, ima prvič po dvesto letih parlamentarne volitve.

DELA VSTVO NE VIDI REŠITELJA V ROOSEVELTU

Delati bo moral kakor mu bo narokovala politična mašina, ki pride na krmilo

Washington, D. C. — (FP) — Kaj bo ameriško delavsko gibanje pridobilo s porazom Hooverjeve administracije in kakšen dobiček bodo imeli uradniki delavskih organizacij, ki so bili aktivni v kampanji za izvolitev Roosevelta?

To sta vprašanji, o katerih se sedaj mnogo razpravlja med delavskimi voditelji. Neki demokratski kongresnik je po končanih volitvah izjavil napram zakonodajnemu reprezentantu Ameriške delavske federacije, ki je tudi agitiral za Roosevelta, da mu bo pomagal, da dobi primeren položaj v novem režimu kot znak priznanja za izvršeno delo. Reprezentant mu je na to odgovoril, da bo imel dovolj posla pri opazovanju dela demokratskih članov kongresa v prihodnjih štirih letih. Delavstvo bo zahtevalo mnogo od nove administracije, vladne službe za delavske voditelje niso dovolj.

Izgleda, da je žena novozvoljenega predsednika tista članica družine, ki se po 4. marcu naseli v Beli hiši, katere pokazuje največ zanimanja za delavske probleme. Ona se je udeležila že več diskuzij o brezposelnosti in oskrbi za bedne, o pravicah delavstva in problemih redistribucije dohodkov. Poznana je kot ženska liberalnega mišljenja in bo nedvomno imela vplivno besedo v novi administraciji.

O Rooseveltu se govori, da instiktivno čuti s delavstvom, toda je vprežen v politični voz in unije ne morejo računati na njegovo aktivno pomoč pri načrtih, ki jih nameravajo predložiti kongresu in administraciji. Gotovo je, da Roosevelt ne bo postal mučenik za delavske interese.

Daniel J. Tobin, predsednik bratovščine voznikov in šoferjev, ki je načeloval delavski sekciji v kampanjskem odboru demokratske stranke, bo morda dobil pozicijo delavskega tajnika v novi administraciji, ako ne bo

Opozicija proti davku na blago

Ameriška delavska federacija bo vodila boj proti zakonodaji, katere cilj je naložiti davčno breme na pleča ameriške mase

Washington, D. C., 19. nov. — William Green je kot predsednik Ameriške delavske federacije podal izjavo, v kateri pravi, da bo organizacija odločno pobijala poskus za uveljavljenje davka na blago (sales tax) na prihodnjem kratkem kongresnem zasedanju.

Dalje je Green dejal, da bo konvencija federacije, ki se prihodnji teden odpravi v Cincinnati, adoptirala zaključek proti takemu obdavčenju.

"Delavstvo gleda s strahom na agitacijo, ki jo vodi propagatorji zakonodaje, katere cilj je transferiranje davčnega bremena z ramen bogatinov na pleča ameriškega ljudstva," pravi Green. "Ameriška delavska federacija je že večkrat poudarila, da tak davek ni v skladu s demokratsko formo ameriške vlade in delavstvo bo napelo vse sile, da prepreči uveljavljenje davka na blago na prihodnjem zasedanju kongresa."

Vrhovna sodišče potrdilo obsodbo pridigarja

McAlester Okla., 19. nov. — Državno vrhovno sodišče je odobril odlok nižjega sodišča, ki je obsodilo baptističnega pridigarja rev. S. A. Berrija na do smrtne ječe. Berrie je bil spoznan krivim na obtožbo, da je zastupil svojo ženo.

to izvalo velike opozicije s strani tistih delavskih voditeljev, v delavski federaciji, ki so podpirali Hooverja ali pa so bili nevtralni.

Governor Ritchie bo najbrž postal načelnik justičnega departmanta. Pravijo, da ga je za to pozicijo izbral Al Smith. To naj bi bilo nekako plačilo Smithu, ki je bil v zadnjih tednih kampanje aktiven v agitaciji za izvolitev Roosevelta. Ritchie je zagovornik elektrarskega trasta in nasprotnik ljudskega lastništva ter težkega obdavčenja visokih dohodkov. Ta stvar vzne mirja unijske voditelje, ki hočejo videti zakonitost načrtov, kateri naj bi zagurali življenjske pravice delavcem.

Francija nadaljuje staro igro pod novo označbo

Japonska lšča posojilo v Franciji

Japonci rabijo denar za svoje projekte v Mandžuriji

Pariz, 19. nov. — Tukaj se je ustavila japonska delegacija, ki je namenjena v Zenevo, kjer se v kratkem odpravi razprava o Lyttonovem poročilu, ki se nanaša na japonsko-kitajski konflikt v Mandžuriji. V zvezi s tem so se pojavile govorice, da skuša Japonska dobiti finančno pomoč v Franciji za izvajanje svojega programa v Mandžuriji.

Dasi so uradniki v francoskem ministarstvu za zunanje zadeve že večkrat zanikali vesti o japonskih apelih za posojilo, je vsekano znano, da Tokio nujno potrebuje denar in se je radi tega obrnil na francosko vlado in banke z apelom, naj investirajo večje vsote v industrijo v Mandžuriji.

Dasi so uradniki v francoskem ministarstvu za zunanje zadeve že večkrat zanikali vesti o japonskih apelih za posojilo, je vsekano znano, da Tokio nujno potrebuje denar in se je radi tega obrnil na francosko vlado in banke z apelom, naj investirajo večje vsote v industrijo v Mandžuriji.

Japonski apeli doslej niso imeli uspeha. Francoška vlada neče pogati Japonci, ker se boji, da bi taka akcija izvala neveljavo zlasti v Združenih državah, ki so že večkrat obsodile japonsko militaristično kampanjo v Mandžuriji in Sangaju.

Angleško časopisje svari Ameriko

Pravi, da bodo tudi Združene države trpele posledice, ako ameriška vlada ne revidira svoje stališča

London, 19. nov. — List "Daily Mail" in drugo angleško časopisje je pričelo s novo kampanjo proti poravnavi obligacij v zvezi s vojnimi dolgi v Ameriki. Ako bo morala Velika Britanija plačati Ameriki \$95.000.000 v decembru, plače list, "bo trpela tudi ameriška trgovina. Anglija bo prisiljena zvišati carino na uvoz ameriških izdelkov, kar pomeni, da kolikor bodo Združene države pridobile na eni strani, bodo izgubile na drugi."

Angleško časopisje naglašaa, da se že čutijo neugodne posledice, če Amerika odklanja apel za revizijo vojnih dolgov. Vrednost funta je padla na \$3.26, na najnižjo točko od decembra lanskega leta.

Padec prometa na železnicah

To je glavni vzrok za odslovlitve delavcev

Washington, D. C. — Promet na ameriških železnicah prvega razreda je bil za 29 odstotkov nižji v prvih desetih mesecih tekočega leta kot v isti dobi l. 1931 in za 47 odstotkov nižji kot l. 1930. To statistiko, ki bazira na podatkih iz vseh držav, je te dni objavil Bureau of Railway Economics.

Tovorni promet na železnicah na vzhodu je padel v zadnjih desetih mesecih za 25.8%, na jugu za 29.3 in na zapadu za 31 odstotkov v primeri z isto dobo lanskega leta.

To je eden od vzrokov za redukcije delavcev na železnicah. Odkar traja depresija, je nad en milijon železničarjev izgubilo delo.

Njen načrt je pomanjkljiv in ne more prinesiti razorožitve. — Varnost Francije pred napadi je prva

Washington, D. C. — (FP) — Novi francoski načrt "za organiziranje svetovnega miru" bo nedvomno izval obširne diskuzije na ženevski konferenci. Na prvi pogled izgleda, da načrt pomeni korak naprej k razorožitvi.

Na podlagi tega načrta naj bi se profesionalne armade nadomestilo s konskripcijskimi. Obseg teh armad naj bi se dolepšilo na bazi obrambnih zahtev. Bombardiranje iz zraka se mora preopredeliti in odpraviti bombna letala. Rusija, Amerika in vse druge države, ki so podpisale Kelloggov mirovni pakt, ki izključuje napadalne vojne, naj bi se pridrušile koncentrirani ekonomski in komercialni akciji proti krilavcem tega pakta. Edine potežkeče nudi praktično izvajanje teh plemenitih čustev.

Ako se načrt natančno prouči, se pokaže nova slika. To pokaže točka, ki govori, da naj se kontrola nad bombnimi letali poveri Ligi narodov, bombardiranje iz zraka pa naj se odpravi le v slučaju, da se vse države, ki so vključene v Ligo narodov, izrečejo za to.

Pomoč s strani Rusije in Združenih držav proti napadalcu, o katerem se govori, ne pomeni ničesar, dokler bodo prevladovali nejasni pojmi o blistenosti napadalne vojne. Francija navaja več definicij. V smislu Kelloggovega pakta je delala, ki napove vojno, napadalna Japonska je v Mandžuriji pokazala, kako lahko se je isogniti tej oviri. Japonska se je postavila po robu Ligi narodov in upravičevala svojo militaristično kampanjo v Mandžuriji in Sangaju z argumentom, da so bile pravice njenih podanikov v teh krajih ogrožene.

Francoški načrt vsebuje nekaj konstruktivnih sugestij glede izdelovanja orožja in kontrole nad civilnim letalstvom. Francija urgiča mednarodno kontrolo nad izdelovanjem municije, ki naj bi bila v rokah permanentnega odbora, in ustanovitve evropske unije pod mednarodno upravo za transportacijo v zraku. S tem bi se preprečilo uporabljanje civilnih letal v vojne svrhe.

Načrt poudarja, da kar Francija najbolj potrebuje je varnost pred napadi. Ponovna oborožitev Nemčije je izključena. Ker je Nemčija izjavila, da ne bo poslala svojih reprezentantov v Zenevo, dokler ne bo dobila zagotovila, da bodo njene zahteve po oborožitveni enakopravnosti upoštevane, je s tem izlila nove obljube od Francije. Slednje je naznanila, da je naklonjena stopnjevalni razorožitvi v vseh državah v slučaju, da se vse države strnejo v enotni akciji za organiziranje svetovnega miru in objubijo, da bodo nosile bremena kakor tudi uživale koristi na bazi enakopravnosti.

Na zadnjem zasedanju razorožitvene konference so se slišali glasovi, da bi konference odpravila napadalna sredstva, ako bi jih strokovnjaki, ki so imeli glavno besedo, mogli definirati. O tem, kaj tvori napadalna sredstva in kaj ne, so se vršile diskuzije več tednov, a prinesle so neznatne uspehe.

Dasi Francija insistira, da mora biti njen načrt sprejet v celoti, ker je nerazdeljiv, bo najbrž pri diskuzijah v prvem tednu konference tako razmrcvarjen, da ga njegovi avtorji ne bodo več poznali.

Neurača v italijanski tovarni zahtevala osem žrtiv

Rim, 19. nov. — Osem delavcev je izgubilo življenje, štirje pa so bili težko ranjeni, ko se je včeraj podrla neka tukajšnja tovarna in je zidovje pokopalo delavce pod seboj.

Za začetek bi pomagalo. — Narisal Jerger. — Federated Pictures.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZVEZE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna: za Zdravne drave (vse) v Kani-
do \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za
Chicago in Cincinatti \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za In-
dependente \$5.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$5.00 per year, Chicago and Cincinatti \$7.50 per year,
foreign countries \$10.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. — Rokopisi se ne vračajo.
Advertising rates on agreement. — Manuscripts will not be
returned.

Naslov na vso, kar ima stik s: **PROSVETA**
2527-55 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.
MEMBERS OF THE FEDERATED PRESS

138

Neskončna veriga sleparij

V New Yorku je pred kratkim izšla knjiga z naslovom "Criminals and Politicians" in podnaslovom "A History of the American Racket." Avtor knjige je Denis Tilden Lynch.

Avtor dokazuje v tej knjigi, da zločinstvo in organizirano raketirstvo stane ameriško ljudstvo dvanaest do osemnajst milijard dolarjev letno. To je trikrat ali petkrat več kot znašajo letni izdatki federalne vlade.

Na podlagi avtorjevih podatkov je raketirstvo najnovejša forma ameriškega organiziranega zločinstva. Ta forma se je razvila v zadnjem desetletju, obenem pa se je razvila nova "aristokracija" v Združenih državah. Ta "aristokracija" obstoji v glavnem iz voditeljev podzemlja — butegarakih gang, bordelov, dehnarnih igralnic itd. — in korumpiranih političnih masin v velikih mestih; pristaši teh elementov prihajajo iz vseh slojev.

Poglavja omenjene knjige, v katerih Lynch podrobno riše sistem raketirstva, so zelo interesantna. Čisto vsaka trgovina, obrt in profesija je prizadeta; kjerkoli je denar, tam so raketirji. Tudi v cerkev so se vrtali in sleparijo vernike, da strah. Pisatelj je obiskal vsako večje mesto v Ameriki in povsod je dobil informacije iz prve roke. Vsa zakonit business ima svoje raketirje. Kjerkoli so denarni dohodki, ki kolikaj nesejo — tam so sleparji zraven, ki akusajo na tisoč različnih načinov dobiti zase čim večji delež teh dohodkov. Kmalu pridemo v položaj, ko poštenim ljudem ne bo več mogoče razlikovati med poštenim in raketirskim businessom!

Namen raketirstva vseh oblik je, da pride na navidezno postavljeni in napol postavljeni način do denarja. Da dobiš nekaj zastoj! Meje ni nikjer. Od navidezno nedolžne trgovine na enem koncu se raketizem vleče naravnost do zločinskega izsiljevanja pod grožnjami razdejanja lastnine in smrti. Sredstva za izsedaevanje dohodkov iz žrtve se vlečejo od političnega, socialnega in verskega terorizma do bodal in bomb.

Nasvetovanje vseh teh dejstev je popolnoma v redu in najmanjšega vzroka nimamo, da bi dvomili o podrobnostih te situacije, ki vsekakor nima para nikjer na svetu — ali ko pride avtor do poglavja, kaj je treba storiti, da bo tega konec, tedaj pa moramo reči: good-by! Avtor pravi, da se ta problem lahko reši — ločitvijo politike od podzemlja. To je vae! Avtor bistvo vidi bistvo tega zla, lahko vidi, da zlo izvira iz gnilega ekonomskega sistema, pa z mirno vestjo priporoča — staro živbo.

Lynch naj se zdaj loti nove investigacije in potem lahko napiše novo knjigo, ki pokaže, koliko poskusov je že bilo storjenih za ločitev politike od podzemlja! Koliko dela in truda dobi, toda naivnih reformarjev je že bilo dovolj, da se v ta namen! Val so videli le podzemlje in politično korupcijo — ampak dobičakarstva sistema na dnu in naokrog niso videli. Reformarjem ne smemo odrekatih dobrih namenov, ali nobeden ne gre do ekonomskega in socialnega dna, kjer je fundament kapitalizma: privatno izkoriščanje.

Večkrat smo že zapisali v Prosveti, da zločinsko raketirstvo na dnu ameriške družbe je le odmev velikega raketirstva na vrhu, ki hoče biti pošteno, postavno in krščansko-moralno. Mali raketirji so želodje, ki rastejo na raketirskem hrastu. Kako bo odpravil te želode? Mar s pobiranjem in metanjem proč, med tem ko novi neprestano rastejo in ti padajo na glavo?

Ekonomska individualizem sloni na starodavnem pravilu: moč je pravica! Kdor je močan, naj vlada! — To pravilo izvira iz džungle, iz živalskega sveta, iz naravne selekcije in ohranitve najmočnejših. Biološko je ta zakon potreben, da je krut, ampak v socialnem življenju človeka se je ta džungelski zakon že davno preživel in od tistega časa mu čela le škoda in krivice. V socialnem življenju pomeni krutost izkoriščanje in ubijanje onih, ki produktivno delajo, torej najkoristnejših ljudi, plodi človeške parazite, ki žive od dela drugih, plodi tirane, pljavke in sleparje v nešteti oblikah. Vsa ta človeška golazen — ki bi v drugačnih razmerah lahko bili dobri in koristni tvorci — je mogoča in se plodi dalje in dalje zaradi tega, ker imamo socialni sistem ekonomskega individualizma.

Ameriški raketirji in večina ostalih kriminalcev so uai v umazani arajci. Ako jih bodo obrali, jih ne odpravijo.

Zagnati je treba arajce od sebe in iti v kopaljo!

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Poročilo o volitvah

No. Chicago, Ill. — Volitve za predsednika in drugih uradnikov Združenih držav so za nami. Zgodilo se je kot se je že naprej pripovedovalo. Hoover mora biti poražen, pa mirna Bona! Ker pa se je pri teh volitvah zavzela socialistična stranka, da bo imela svoje zastopnike pri štetju glasov v vseh volilnih prostorih, smo se člani kluba št. 66 JSZ v Waukeganu in No. Chicagu združili skupno z angleško govornim klubom in postavili zastopnike v mnogih volilnih distriktih. Tako je prišla vrsta na Mary Lukancic in podpisano in sicer za 20. distrikt ali ward v No. Chicagu.

Nismo pričakovali takega izida kot je bil, namreč Norman Thomas je bil na drugem mestu s 114 glasovi, Hoover 94. Ker pa lokalni list North Chicago Tribune ni objavil števila drugih glasov iz tega distrikta razen Thomasovih in ker nekateri volilci ne vedo koliko glasov so prejeli ostali kandidati, naj bo pojasnjeno tu. Chas. Pogorelec je prejel 103 glasove, vsi ostali kandidati pa so prejeli manj kot 60 glasov vsak. 64 glasovnic je bilo samo za socialistično stranko, 50 pa za okrajne kandidate, katerih socialistična stranka ni imela na svoji listi. Pričakuje se, da je socialistična stranka dobila v kakšnem okraju toliko glasov, da bo v bodoče lahko postavila svojo listo tudi za lokalne urade.

Kot je razvidno je dobro uspele demokratske propagande: ako bo glas oddan za socialistično stranko, pomeni zmago za Hooverja, in še celo, da je glas za Thomasa proč vržen, ker na more biti izvoljen. Ako pa je glas oddan kandidatu, ki ima večino, tedaj je zmaga. Resnica je, da je še veliko navidežev med delavci. Resnica je tudi, da je danes precej volilcev ne samo članov socialistične stranke, ki se zavedajo, da glas oddan za socialistično stranko je pomenil protest proti sedanjim mizeriji.

"Glas oddan starima strankama pa pomeni, da je ljudstvo zadovoljno z brezposelnostjo in revščino ter da je še pripravljeno hoditi okoli milošinskih uradov in prositi kruha. Mnogi se tolažijo, da pivo prinese blagoslov med delavce, da bo takoj dela na kožo, ne zavedajo se pa, da ga delavec ne bo mogel kupovati, ker je že zdaj izsrpan do skrajnosti. In kaj potem? Pivo bo ostalo v kletih, delavstvo pa bo spoznalo, da je bilo sopot potegneno. Naprej za socialistično zmago v letu 1934!

Frances Zakovšek.

Izd lokalnih volitev

Yukon, Pa. — Izid lokalnih volitev je bil sledeči: demokratski 208, republikanci 65, socialisti 36 in komunisti 35 glasov. Za zveznega senatorja je dobil Van Essen 37 glasov, Kovertar za glavnega avditorja 34 glasov in A. Zornik za kongresnega poslanca 32 glasov. Ti in vsi drugi, ki niso tu imenovani, so kandidirali na soc. listi. V tako mali naselbini kot je ta, se je pokazalo, da se ljudje precej zanimajo za soc. stranko in njene kandidate, precej bolj kot pa prej. Valed tega se bo treba še bolj oprijeti dela, da se v bodoče izvojuje zmaga.

Rudolph Pradel.

Kje je ishod iz kaosa?

Springfield, Ill. — Živimo v dobi važnih sprememb in raznih vprašanj, katere je treba rešiti. Kaj, kje in kako ter kakšen naj bo ishod iz sedanjega kaosa? Kdaj bo minila ta grozna tema in kdaj nam zasije sonce zadovoljenja in pravice?

Krivica, ki se sedaj godi ljudstvu v bogati Ameriki, presega vse meje. Mislim, da bo glad prišil ljudi, da bodo bolj resno pričeli misliti. Pa je ravno obratno: če bolj so lačni, bolj so pokorni in ponižni. Kot vas izgleda bo ljudstvo še nadalje tepelo mizerijo. Če bi človek povedal resnico, bi zapisal, da si je ljudstvo samo krivo sedanjega bednega položaja. Mesto, da bi mislilo in volilo za svoje delavsko ljudje, pa drvi za milijonarji. Mi pa smo vsako leto enako in še huje tepeni. Zato je treba več skupnosti, ako se hočemo re-

šiti sužnosti, ki nam preti vsak dan hujše.

Na prošli direktorski seji Slovenskega narodnega doma je bilo sklenjeno, da se priredi veselica v korist našega doma. Vršila se bo dne 26. novembra zvečer. Vabljeni ste vsi delničarji in prijatelji doma od blizu in daleč, da se udeležite. Kajti naš dom je edino skupno shajališče za nas jugoslovanske naseljenke. Valed tega pa je tudi dolžnost alehernega izmed nas, da ga podpira ter da poseja njegove prireditve, kakor more, po svojih močeh. Na veselici bo igrala izvrstna godba, ki bo prila starim in mladim. Za prigrizek in suha grla bo tudi dobro preskrbljeno. Na svidenje 26. nov! — John Ocepek.

Zahvala

Milwaukee, Wis. — Najiskrenejše se zahvaljujem prijateljem in čitateljem tega lista, ki so poslali prijazna pisma s priporočilnimi komentarji radijski postaji WTMJ po mojem zadnjem nastopu na tej postaji. V bodoče bom gledal, da seznajam radijske poslušalce s slovensko pesmijo kolikor mi bo pač mogoče. Iskreno se zahvaljujem tudi Prosveti za naklonjenost ter se priporočam za bodoče. Zadržim sem pel v radio na označeni postaji dne 16. nov. med 2:15 in 3:30 popoldne. Za nadaljnja priporočila pisma s komentarji se že vnaprej toplo zahvaljujem. — Ludwig J. Skala.

Tudi farne so prizadete

Willard, Wis. — Resnično vam povem, da so prišli slabi časi, tako v mesta kot na farne. Farne gredo na boben dnevno. Ponekod so se farmarji organizirali, da ne bodo pustili prodajati farm radi dolga; do gotove mere jim je uspelo. Vprašanje pa je, kaj bo še prišlo. Farmarji niso lačni, težijo pa ga drugi problemi. Treba je plačevati visoke obresti in drugo. Od kje pomoč? — Tom Pozega.

Ob povratku iz domovine

Ely, Minn. — Dne 28. septembra smo se izkrcali v New Yorku na povratku iz obiska v stari domovini. V moji družbi sta bili mra. Roje in njena hčerka Jean iz Clevelanda, ki sta obiskali svoje v stari domovini. Mra. Roje me je povabila, naj grem kar z njima v Cleveland, tako da se bomo skupaj peljali in preganjale dolgečas. Brez obotavljanja sem povabil sprejela, kajti to mi je bilo zelo všeč, saj sem na ta način imela priliko, da vidim v slovenski metropoli moje prijatelje in znance, moje ožje rojake.

Na postaji v Clevelandu nas je čakal soprog Rojčeve, ki nas je peljal na svoj dom, kjer smo se odpočili in okrepčali, nakar nas je peljal v svojem avtu na razgled po mestu. Ogledali smo si v njegovi družbi dva slovenska doma, muzej, zavod za jetične in pa mladožive. Potem smo obiskali sledeče družine: Pletnikovo, Pandanovo, Hodnikovo, Stergarjevo, Filipičevo, Mrvarjevo, Rojčjevo in sestro Rojčev, potem pa tudi neko družino iz Prešerja, katere ime sem pozabila. Ka-

rkoli smo prišli, smo bili deležni navdušenega sprejema in pristne slovenske gostoljubnosti. Bila sem zelo vesela nad takim veseljem sprejemom vseh povsod. To mi bo vedno ostalo v spominu.

H koncu me veže dolžnost, da se iskreno zahvalim Rojčevim za prijaznost in postrežbo ter vsem ostalim, ki smo jih obiskali ob priliki mojega poseta v Clevelandu. — Franciška Seliskar.

Plodovitost živega življenja

Če bi ostale žive vse kali, ki jih rodijo bitja, tedaj bi ne bilo za rastline, živali ali človeka kmalu nobenega prostora več na zemlji. To nam postane umljivo, če se pogledamo v nekoliko številko o plodovitosti bitij. Izračunali so n. pr., da nastane lahko iz enega samega mikroba v kaplji vode v teku 24 ur z delitvijo do 16 milijonov potomcev. V enem samem tednu bi bilo teh enostaničnih živalic toliko, da bi jih mogli napisati kolikaj s številko, ki bi obsegala 51 mest. S podobnimi astronomskimi števili računajo bakteriologi. Splošno razširjenje organskega življenja na zemlji temelji sploh v neomejeni razmnoževalni sposobnosti bitij, ki je tolikšna, da bi ena sama vrsta pri neovirani razvoju v najkrajšem času preplavila vso zemljo.

Vzemimo za primer enoletno rastlino, ki daje na leto samo dve semeni. Če bi vsako seme vzklilo, bi imeli v 20 letih 1,048,576 rastlin te vrste. Tako malo plodovitih rastlin pa ne poznamo, vsaka reproduira letno stotine in tisoče semen. Vrtni mak a približno 2000 semen bi n. pr. v 6. pokoljenju dal 64 trilijonov rastlin — zemeljske površine bi bila zanje premajhna.

Po Ehrenbergu se enostanične alge v 24 urah pomnožijo na 1 milijon, v 4 dneh na 140 bilijonov individuov, ki bi s svojimi kremenastimi lupinami izdali 2 kubični pedl zemlje. Z neoviranim razmnoževanjem bi te nevidne alge v nekoliko dneh dosegle maso, ki bi bila enaka vsaj žemljaki masi. Neki glodalci, ribe, žuželke, črvi in mehkužci so nečuvno plodoviti. Že Brehm je dejal o glodalcih, da spravi ena sama dvojica v enem samem letu do tisoč potomcev v življenje in če bi ne imeli milijon sovražnikov, ki jim strežejo po življenju, bi v kratkih letih zavladali zemlji.

Število ribjih jajčec in ličink, ki plavajo po Severnem morju, cenijo na približno 67 bilijonov. Polenovka nosi v svojem telesu 2 do 3 milijone jajčec. Slon, ki velja za zelo neplodno žival, spravi med 30. in 90. letom povprečno 6 mladičev na svet. A v 500 letih bi lahko en sam par slonov imel tako 15 milijonov potomcev. Tudi človek bi se v kratkem tako razmnožil, da bi ne bilo zanj prostora na zemlji, če bi se njegovi razmnožitvi ne pogostile vsakovrstne ovire pa robu. Vzemimo, da znaša njegova povprečna razmnožitev samo 2 in pol odst. na leto, tedaj bi morala v 8000 letih preživeti 3000 milijonov ljudi. Kakor rečeno, pa pozna narava dovolj načinov, ki skrbijo za to, da se nobeno živo bitje ne razmnoži preko določene mere.

Prekinjeno življenje

V Brooklynu se je primeril tudi z medicinskega stališča čuden dogodek. Zeno trgovca Redina so hipoma popadle slabosti, izgubila je zavest in dva zdravnika sta jo proglasila za mrtvo. Kazala je res vse znake smrti, v kolikor nastopajo kratke čase po umrtju. Zdravnika sta pravkar hotela ostaviti mrtvaško sobo, ko se je nekemu soročniku zazdelo, da sliši tih stek navidezno mrtve. Takoj so jo preiskali — toda arce ji ni bilo in dihala tudi ni več, torej je morala biti pomota izključena.

Pet minut pozneje se je ponovilo isto. Mrtva-kinja se je celo zganila. Tedaj sta zdravnika poskusila z umetnim dihanjem in z dovodom kisika v pljuča. In res se je pacientka ovestila ter je živela še štirinajst dni.

Takšnih dogodkov, ki jih zelo nepopolno označujemo z besedo "navidezna smrt," je več nego si mislimo. Cela vrsta jih je tudi znanstveno potrjenih.

Med temi primeri je navesti n. pr. zgodbo gospe Ane Easter Lee, matere ameriškega generala Leeja. Ana Leejeva je trpela dolgo časa za neko boleznijo, ki je zdravniki niso mogli prav ugotoviti. Nekega dne je umrla — tako sta konstatirala vsaj dva zdravnika. Peti dan po smrti so jo v krsti s steklenim pokrovom položili v družinsko grobnico. Četrty dan po pokopu pa se je zazdelo pokopališkemu čuvaju, da sliši iz grobnice slaboten glas, ki kliče na pomoč. Spočetka ni verjel svojim ušesom, potem pa, ko se je klic ponovil, je skočil po zdravnika. Obs sta stopila v grobnico, dvignila pokrov in ugotovila, da Leejeva živi. Prepeljali so jo v bolnišnico, odkoder so jo dva tedna pozneje odpustili kot popolnoma zdravo. Živela je še 17 let, 15 mesecev po tem dogodku pa je rodila sina, baš omenjenega generala Leeja.

Zanimiv je tudi primer borznega senzala Whiteja, ki so ga po njegovi "smrti" leta 1921 prepeljali v krematorij, da ga upepelijo. To bi se po običaju izvršilo 24 ur pozneje. Ponoči pa je opazil čuvaj, da se White na parah giblje. Skočil je k njemu in ga skušal obuditi z umetnim dihanjem. To se mu je tudi posrečilo. Čuden slučaj je hotel, da se je primeril v istem krematoriju dva meseca pozneje podoben primer. Navidezno mrtvi je takrat ponoči sam vstal, a se je zgrudil ob izhodu, nezavesten na tla, kjer so ga zjutraj našli in ga odpeljali v bolnišnico.

Suhotno in vlažno oko

Znani starogrški rek pravi, da je oko zrelo duše. V prejšnjih časih so namreč mislili, da izhaja iz očesa oz. zenice nekakšen duševni ogenj, ki so mu pod nekimi pogoji pripisovali celo magnetni učinek.

Resnica pa je, da ta ogenj ne izvira iz zenice, temveč iz roženice, ki je prozorna in odseva zunanje predmete, pri čemer sodeluje tudi naravna vlaga očesa. Suhotna roženica se ne ležeče niti od daleč tako močno, a če je vlaga preobila, tudi ne. Preveč solza napravi oko kalno. Radostno razpoloženje, ki povzroči življenjski krvni obtok in boljše izločevalno delo očesnih žlez, daje očesu naravno večji sijaj, nasprotno pa ga dela motnega. Pri tem pa sodeluje še cela vrsta činiteljev, ki sestavljajo svojo skupnost tisto duševno igro, ki ji pravimo govorica oči.

Pred vsem odločuje pri tem poleg vlage roženice velikost zenice ter barva šarenice intenziteta odseva. Očesni žar pri južnjakih in orientalcih izvira od tega, da imajo temnejše očesno ozadje, ki močnejše odseva svetlobo. Oči s široko odprtimi zenicami se svetijo bolj živo nego oči z zoženo zenico. Od tód navada nekih žensk, da si z atropinom razširjajo zenice.

Ta navada pa škoduje vidu. Kakor vidimo, nima sijaj oči po večini nobenega oprava z duševnim življenjem. Oči so čarobno ogledalo, ki čestokrat odseva laž. To laž povečujejo še drugi činitelji, kakor oblika oči in oblika razporka med vekami. Malone okrogel razporek povečuje očesno jabolko vsaj na videl zelo močno in daje očem, če so temne, značaj gazelnih in antilopnih oči. Podolgovat in ovalen razporek pa daje očem spet drug značaj. Prevelik razporek paralizira učinek pogleda in mu daje nekaj strmega (bulječe oči). Tudi trepalnice imajo za izraz oči svoj pomen. Temne dolge trepalnice učinkujejo vse drugače nego svetle in kratke.

Koketne dame znajo izrabiti vse te posamezne činitelje in še druge, kakor n. pr. pobošenje glave, da dosežejo s svojimi očmi čisto določene efekte. Sveda pa izražajo oči lahko neke vrste vso lestvico duševnih razpoloženj: od skromnosti, ponižnosti in žalosti preko sočutja do radosti, jeze itd.

Kalcij in fosfor podaljšujeta življenje

Prof. Viktor L. La Mer a Columbia univerze v New Yorku je izdal obširno delo "Potem kalcija in fosforja v prehrani," v katerem je na osnovi opazovanj raznih učenjakov dokazal prevažno vlogo kalcija in fosforja za ljudsko zdravje. Potreba po kalciju pri odrasli osebi je dvakrat tako velika kakor pri odrasli. Profesor La Mer priporoča posebno mleko in zelenjavo. Obolenja na zobeh je največje pripisati pomanjkanju omenjenih dveh snovi, ki sta za tvorbo kosti največje važnosti. Obenem opozarja, da se nedostatna kostna tvorba ne opazi na telesni teži in da so kosti lahko trdne, ne da bi bolnik to vedel. V zvezi s tem trdi celo, da kalcij in fosfor podaljšujeta naše življenje.

Ameriški mornariški zrakoplov "Akron" plove mimo nebotičnika Empire State v New Yorku.

Prisjava petdesetletnice

Francoški sodrugi so slavili 2. oktobra t. l. z veliko prireditvijo petdesetletnico prve socialistične občinske uprave v Franciji. Je to občina Commeny v departementu Allier (jugovzhodno od Montlucon Oell). Ta občina v premožnem in železarskem okrožju ima približno 10.000 prebivalcev; in njena zgodovina ni znamenita samo zaradi tega, ker je bila to prva občina, ki so jo oavojili socialisti v svoje roke, nego tudi po tem, da je vseh petdeset let tudi ostala v rokah socialistov.

Znani francoski socialistični voditelj Jules Guesde (izg. Žil Zid) je z neštetiilnimi propagandnimi potovanja sejal seme socializma po departementu Allier. Cristophe Thivrier je prevzel potem od njega in stranke nalogo, da izgradi v tem departementu socialistično organizacijo in v kratkem času je oavojil večino v občini. 4. junija 1882 je bila občina prvič pod čisto socialistično upravo.

Prvi socialistični župan mesta Commeny je bil zgoraj imenovani Christophe Thivrier, ki je bil znan tudi po tem, da je kot poslanec prihajal v francoski parlament vedno v deljaski bluzi. Umrl je 1895. leta. Današnji župan (maire) tega mesta je njegov sin Isidore Thivrier.

Slavja, ki se je vršilo v prislovo te petdesetletnice, se je udeležilo do 10.000 delavcev in delavk in odkrili so tega dne spomenik za Christophu Thivrieru, prvega rdečega župana tega mesta. V celi vrsti govorov so prikazovali Porgoli v imenu Zveze socialističnih občin Francije, Beaumont, pomočnik sedanjega župana v Commenyju, v imenu občine, dalje Alphonse Thivrier, potem Riviere za socialistično frakcijo v parlamentu in Leon Jouhaux, glavni tajnik zveze francoskih strokovnih organizacij, kako je bilo mesto Commeny po zaslugah neumorne agitacije in propagande Christophu Thivrieru pridobljeno za socializem.

—on—

Tudi komunist ima pravico, pravi sodnik

Newark, N. J. — "Vsaka oseba ima pravico biti komunist in vsak komunist ima isto pravico kot republikanec ali demokrat," je rekel zvezni sodnik William Clark policijskemu načelniku in trem policajem, katere toči komunist Paul Brown za \$40.000 odkodnine radi pretepanja na policijski postaji in v zaporu.

Konflikt med policijo in brezposelnimi med pohodom gladnih v Londonu.

Vesti s Primorskega

Fašistična šola v Juljski krajini

Z nobenimi drugimi javnimi deli in gradnjami (reote: utrdbami in vojaškimi cestami) se menda fašistični režim v Juljski krajini ni bolj "proslavil" kakor z osnovnimi in srednjimi šolami. Tržaški tisk ob desetletnici strahovlade tudi tega ni pozabil. Nedvomno pa je znano potrdil od kraja krivično politiko, ki jo je prišel fašistični režim izvajati napram jugoslovanski narodni manjšini. Tako rvano unitarno načelo, ki ga je s političnega, socialnega in gospodarskega področja znani Gentile pred devetimi leti prestavil tudi v šolo in elementarno vzgojo mladine, pa je moralo tu kljub vsem tehničnim pripomočkom, kljub celi vrsti novih šolskih poslopij in pomnoženim učnim močim, roditi le klavne uspehe. Preteklo je polno desetletje in ljudstvo še vedno ni politizirano. Mladež, ki jo je oblast skoraj docela iztrgala vplivu staršev, ko jo je poglajala v šole, osnovne in nadaljevalne, v balistični avangardistične organizacije, v dopolneno in predvojaške tečaje in nazadnje celo med mlade fašiste, tako da se nenehoma giba v italijanskem in šovinistično-fašističnem duhu, je še vedno ohranila svoj jugoslovanski ali po besedah fašističnega tiska — balkanski značaj in dušo.

Toda ti negativni sadovi fašistične politike, ki je računala s popolno narodnostno preobrazitvijo jugoslovanskega elementa, še danes ne odpirajo oči, marveč tirajo troglavsko rimsko oblast le še bolj do skrajnosti. Fašistični tisk naravnost pove, da šola v Juljski krajini ni za to, da bi deca našla v njej svojo elementarno in strokovno izobrazbo, marveč da služi v prvi vrsti "visokim politično-nacionalnim idealom", ki zahtevajo, da zraste zlasti na novih mejah italijanske države rod, ki bo že sam po sebi jamčil za varnost vse nacije. Z drugimi besedami si ti visoki ideali tretjega Rima taki, da bi morala postati jugoslovanska deca v Juljski krajini zalega modernih janičarjev, da bi moral obenem novi rod ostati bedast in neuk, da bi znal kvečjemu le še prepevati "Glovineto", kričati "eja, eja", in paradirati s puško in črno srjaco.

Zares je fašistični režim mnogo storil, da bi med naše ljudstvo zaseljal tako "kulturo". Prva izmed dobrot fašistične Gentilove šolske reforme je bila postopna ukinitve slovenskih in hrvaških razredov na vseh osnovnih šolah v Juljski krajini. Ta strahotni proces, ki je trajal celih osem let, ne je končal z letom 1930. Istočasno so izkazale fašistične oblasti enako dobroto 1000 in več slovenskim in hrvaškim učiteljem, ki so jih odtegnile ljudstvu in poglajale v zadnje zakotne vase, srednje in mestoma celo južne Italije, deloma upokojile in odslovile iz službe, 600 pa prisilile, da so zapustili svoje ljudstvo in svojo domaćo grudo ter odromali čez mejo. Njihova mesta pa so zasedli, kakor listi danes s čudnim ponosom ugotavljajo s Sicilijanci Sottosantijevoga kova. Ljudstvo je do dobra okusilo tudi to tretjo dobroto rimskih odrešenikov.

Med tem je zrastle na slovenskih in hrvaških tleh 20 novih šol ter 100 novih dečjih zavetišč in slednja izmed njih pomeni "novo postojanko fašistične kulture na meji." Toda ta kultura je zaprta med zidove poslopij. Ljudstvo ne zaupa ne šoli ne učiteljem. Prišlo je ponekod celo tako daleč, da hodijo fašistične učiteljice med ljudi le še v varstvu do zob-oboženih karabinjerjev.

Enak namen imajo po zahtevanju fašističnega tiska končno tudi tako zvane nadaljevalne in srednje šole. Enaka usoda kakor ljudske šole je zadela tudi učiteljica v Arbanasih in Tolmini, klasično gimnazijo v Tolmini, realko v Idriji in v zadnjem času še sementiči v Kopru in Gorici. Z zakonom ministra Giuliana je izginila s srednjih šol tudi zadnja slovenska in hrvaška učna ura.

Novi procesi proti beguncem

V Gorici je bilo pred dnevi sojenih pet Slovencev zaradi bega čez mejo. Obsojeni so bili: 41-letni Josip Konceti iz Vedrijana nad Smartnem v Brdih, 24-letni Josip Strukej iz Košane, 28-letni Nikola Marčič iz Gorice, 19-letna Josipina Strukej iz Ozele, 10-letna pri Sempasu ter 24-letni Lojze Skarabot iz Sempasa, in sicer prvi na 8 mesecev ječe in drugi dva na 2000 lir denarne kazni.

Zaradi bega v Jugoslavijo so prijavili karabinjerji goriskega sodišča 20-letnega Friderika Štepančiča iz Ivanjega grada pri Komnu in 30-letnega viktorja Umeke iz Komna.

Na sodišču v Ajdovščini je bil zaradi bega čez mejo obsojen 20-letni France Kobal iz Budanj na 4 mesece zapore in 3000 lir denarne kazni.

Drugi procesi

Pri plesu v Rihembergu je 28-letni France Lokar žali nekoga vsiljivega karabinjerja. Kljub olajševalnim izpovedim priča ga je sodnik v Ajdovščini obsodil pogojno na 8 mesecev zapore.

Pred istim sodiščem se je vršil tudi proces proti 23-letnemu Maksu Lozeju in 23-letnemu Ferdinandu Potočniku iz St. Vi-da pri Vipavi ter proti 23-letnemu Stefanu Scuvanu iz Lokavca pri Ajdovščini, ki so jih prijavili karabinjerji, češ da se niso odzvali pozivom k vojaškim naborem. Obtoženci so izpovedali, da so bili pri teh nabornih pregledih zavrnjeni, pa da so vselej prejeli osebne pozive. Letos takih pozivov niso dobili in zaradi tega se tudi niso odzvali. Zaradi pomanjkanja dokazov jih je moral sodnik oprostiti.

Ivana Rejca iz Sv. Križa, ki so ga karabinjerji prijavili, da je večkrat organiziral sestanke svetotriških fantov, ne da bi imel potrebnega dovoljenja, pa je sodnik pogojno obsodil na 30 dni zapore in 2000 lir denarne kazni.

Josipa Hrovatina, starega 76 let, iz Sempasa, so karabinjerji aretirali in ga pred dnevi izročili goriskemu sodišču, katerega so javili, da je hranil kljub prepovedi nekaj orožja in streliva. Orožje in strelivo, ki ga je Hrovatin zbiral po nekdanjih bojiščih in ga kanil prodati za boren denar, je bilo staro in skoraj popolnoma neuporabno. Kljub temu pa je bil Hrovatin pogojno obsojen na mesec dni zapore in 2000 lir denarne kazni.

Policijski psi v Postojni

Na ozemlju postojnske občine so uredili veliko farmo policijskih psov. Farmo, ki je pod nadzorstvom tehnične šole za policijske pse v Rimu, vodi karabinjerjiški marešal Mongiello. Na farmi imajo sedaj 29 psov z 31 hlevi. Farma obsega ozemlje 20.000 kv. m. Psi odgajajo "na kcu mesta." Psi odgaja specializirane osebe. Vsakega posameznega psa vadijo po šest mesecev. Nato ga izročijo obmejnimi stražam, milicijarjem, karabinjerjem in finančnim stražnikom.

Aretacija

V Smartnem pri Koskem je bil aretiran 26-letni Ivan Vendramin. Karabinjerji so izvršili pri njem preiskavo in našli v hiši nabito puško. Čeprav orožje ni

bilo Vendraminovo, namreč od hišnega gospodarja, pri katerem je bil fant obenem nameščen, so ga odvedli in oddali v goriske zapore.

Desetletnica fašizma v Juljski krajini

Preko 300 aretacij. — Bivši poslanec Srebrnič zveza v zaporu. — Podtaknjeni komunistični letaki

Postojna, 31. oktobra. — V vsaj Juljski krajini je zavladalo silno vznemirjenje zaradi novega preganjanja jugoslovanskega življa. Po bučnih proslavah 10-letnice fašističnega režima, ki so jih organizirali fašisti z velikanskimi stroški vzdolž vse meje in v vseh krajih Juljske krajine, so fašistični voditelji silno ogorčeni, da domače prebivalstvo ni hotelo sodelovati. Iz Rima je prišlo povelje, da morajo fašistični voditelji povsod gledati zlasti na to, da bo domače prebivalstvo v čim večjem številu sodelovalo pri proslavi fašistične obletnice. Kljub hudi gospodarski stiski in finančnim težavam je bilo iz Rima naročeno, naj pri tem ne štedijo ne s trudenjem ne s denarjem, samo da se pred zunanjim svetom pokaže, da v Italiji ni narodnih manjšin, ki bi ne bile za fašistični režim. Ta nazir fašističnega vodstva pa je kljub vsem grožnjam in obljubam propadel. Domače prebivalstvo je bilo napram fašističnim proslavam povsem apatično.

Pred par dnevi se je zaradi tega vršila v Trstu konferenca glavnih fašističnih voditeljev iz vse Juljske krajine. Na tej konferenci je bilo sklenjeno, da se izvede masševalna akcija. Po sumu, da so rovarili proti režimu, je bilo zadnje dni v obmejnih pokrajinah zlasti v vaseh med Ilirsko Bistrico in Sv. Petrom na Krasu ter v Soški dolini aretiranih nad 300 ljudi, ki so jih odpeljali v zapore v Gorico in Trst. Na planinah nad Poljubinom so aretirali celo 25 pastirjev, ki so bili vse leto na pastirjih in z drugimi ljudmi skoro niso prišli v stike. Tudi ti pastirji so osumljeni, da so rovarili proti režimu in to samo zaradi tega, ker niso v proslavo fašistične obletnice zaigali kresov.

V Tolmini je bil med drugimi aretiran tudi bivši poslanec iz Istre, Josip Srebrnič, brat kriške škofa dr. Srebrnič, ki se je šele nedavno vrnil iz konfinacije. Bil je pod stalnim policijskim nadzorstvom, a so povod aretacije so vzeli njegov razgovor s rojaki, ki so se nedavno vrnil iz Francije.

Da pa bi pred inosemako javnostjo ne izgledalo, kakor da se hočejo fašisti maščevati nad jugoslovansko narodno manjšino, ker je ostala zvesta svojem materinskemu jeziku in ni hotela sodelovati pri fašističnih proslavah, so fašisti dali vsaj akciji komunistično obilje. Zadnje dni so razstrosili po vseh vaseh vse polno letakov komunistične vsebine. Tržaška okolica je bila polna takih letakov. Bili pa so sestavljeni v tako slabi slovensčini, da je bilo takoj vsakomur jasno, da jih je sestavil Italijan. Splošno se je razširila novica, da so jih razstrosili fašisti sami, da bi tako ob fašistični desetletnici našli nov povod za preganjanje naših ljudi.

Po 25 letih

— Ali več, možiček, da bo jutru 25 let, od kar sva se vzela? Pitano gos zakoljem.

— Kaj se ti meša! Kaj pa me re gos za to, da sem te vzal.

Tajno žarenje vsesirja

Ni še tako zelo dolgo, odkar nam je znanost postavila zadovoljivo teorijo o bistvu svetlobe. Temeljiti misleci prejšnjih časov so si skušali razlagati, da je izvor svetlobe v samem očesu in zelo dolgo je trajalo, preden so se našli zdaj splošno veljavni zakoni o širjenju svetlobe.

Najprvo se je zdelo učenjakom jasno kakor na dani, da je sestavljena svetloba samo iz tistih žarkov, ki jih lahko zaznava človeško oko, toda pozneje se je izkazalo, da n. pr. fotografska plošča ostreje vidi od človeka in tako se je moralo vidno območje svetlobnih žarkov polegoma razširiti na eno stran preko infrardečih žarkov do radiovalov, na drugo stran pa preko ultravijoličnih žarkov, do roentgenovskih žarkov in še preko do tako zvanih gama žarkov radija. Za roentgenove žarke je n. pr. človeško telo že presojno, za gama žarke skoraj popolnoma prozorno. Desetletnica grama radija, ki bi našla globoko v obokani kleti, bi se na strehi plosnja prav tako močno občutila, kakor da bi ne bilo ničesar vmes.

Ti žarki so se dolgo smatrali za najmočnejše in najprodornejše in veliko je bilo iznenadenje fizikov, ko je Heas odkril še neko novo vrsto žarkov, neomejene učinkovitosti.

Kakor znano, se elektrika na nobenem telesu neomejeno dolgo ne drži, marveč hitreje ali počasneje izgine. Tudi zrak sam po sebi ne prevaža električnega toka, marveč postane prevoden, če grdo skozen ultravijolični ali pa roentgenški žarki. Prostor, v katerem naj bi bil zrak popolnoma neprovoden, je treba obdati s celico iz debele svinčene pločevine, ker svinec absorbira vse močno prodorne žarke. Pokazalo se pa je, da tudi v tem primeru zrak še malenkostno prevaža elektriko, da morajo torej biti še neki ultra žarki, ki jih niti svinec ne more zadržati.

Ko se je to dognalo, so naredili znanstveniki celo vrsto poskusov, da bi dognali bistvo teh tajnatvenih žarkov, njih jakost, zlasti pa izvor. Izvor je posebno težko dognati, ker je njih jakost povsod na zemlji praktično enaka. Dovedno ne vplivajo na ultra žarke nič nebesna telesa, niti dnevi ali letni časi. Od povsod žari ta energija na zemljo, ne da bi bilo mogoče dognati odkod izvira in kaj je vzrok nastajanja.

Jakost ultra žarkov se meri s prav občutljivimi elektroskopi: Dve drobiči kovinski nitki viala blizu skupaj na dobro izoliranem držalu. Če se naelektrita, povsem se zaradi odbojne sile najprvo premakneta, potlej pa začneta počasi iznova lesti skupaj, ker se elektrika z njih počasi odvajja po zraku — pač zaradi navzočnosti ultra žarkov. Upadanje nitk je prav počasno in se na oko niti ne opazi. Razstoj nitk se le od časa do časa fotografira. Da se izloči vsakršen vpliv opazovalcev in okolice, se zapre elektroskop v hermetično zaprto posodo, v kateri se le še električna žarnica, ki jo ura z električnimi kontakti prilega v enakomernih presledkih, kadar se lega nitk fotografira.

Od vsake meritve se dobi na ta način mnogo fotografskih snetkov, ki se potem natančno premerijo pod mikroskopom.

Na ta način so merili jakost ultra žarkov že skoraj povsod na

Pisatelj Theodore Dreiser (levo) v San Franciscu v družbi drugih radikalnih intelektualcev, ki zahtevajo osvoboditev Toma Mooneyja.

zemlji. Istočasno kraje, kjer ne bi bilo teh žarkov, so spuščali merilne instrumente tudi v globoke ledniške razpoke in rudniške rove. Pokazalo se je, da jakost žarkov res pojeva s globotino. To dognanje je tudi potrdilo domnevo, da ultra žarki ne izvirajo iz zemlje, marveč da morajo prihajati iz vsesirja. Imenujejo se zaradi tega tudi kozmični žarki. Ameriški učenjak Millikan je pred leti meril jakost kozmičnih žarkov v vodi in dognal, da njih učinkovitost v globini 50 m. je popolnoma preneha. Nemški fizik Begenar pa je meril njih učinek na Bodamskem jezeru še 200 m pod gladino. S temi poskusi je bil kozmični izvor teh žarkov nesporno dokazan. Hkrati pa se je logično sprožil preudarek, da mora njih jakost včasih nad zemljo narastati.

Da se podpre ta domneva s objektivnimi dokazi, so bili organizirani podvigi v stratosfero. Že pred leti so spuščali v zrak registrirane balone, kakršne rabijo navadno v meteorologiji. Skrajna dosegljivostna višina je 32 kilometrov. Baloni so bili opremljeni s aparati, ki avtomatično beležijo vse izmerjene količine, kar se je smatralo celo za bolj zanesljivo, kakor če bi moral biti opazovalec zraven, da bi jih nadzoroval. Registrirane balone spuščali prav visoko v stratosfero, ni težko, če pa jih je dobili nepokodovane spet nazaj. Včas so zvezali po več balonov skupaj in privezali nanje gondole s aparati. Baloni so bili tako napolnjeni, da je v neki določeni višini, n. pr. 30 kilometrov nad zemljo eden poletil, ko se je plin v njem preveč raztegnil, ostali, ki so bili manj napolnjeni pa aparati sicer niso mogli dvigniti višje, pač pa je njih vzgon sadostoval, da so se z aparati počasi spustili na tla. Toda proučevanje s takimi samotnimi baloni je bilo slednjč le precej nezanesljivo in razen tega tudi zelo drago, ker se je mnogo aparatov izgubilo ali vsaj pokodovalo. Zaradi tega so v novejšem času poskušali prodrati v stratosfero v navadnih balonih s opazovalci. Prva velikopotezna podviga v tej smeri sta bili dve ekspediciji prof. Piccarda in njegovih dveh asistentov.

O samih poletih Piccarda je odveč izgubljati besede, ker se je o tem zadosti pisalo. Poleta sta sama po sebi vsakako dobro uspela, z dognanji pa učenjaki niso enako zadovoljni. Privikrat niso aparati delovali, kakor bi bilo treba, meritve ob zadnjem vzletu pa tudi ne obetajo kakave posebnega odkritja. Ali vzrok na tleh v tem, da bi bili morda ekspedicijske slabe organizirani, marveč zgolj v prirodi kozmičnih žarkov, ki kažejo tako suvereno moč, da je v človeških dimenzijah prav težko dognati, kje jih je več in kje manj, ali kje so močnejši oziroma slabšeji.

Ekspedicijski nemškoavstrijskega alpskega društva bo raziskovala tudi značaj kozmičnih žarkov v posameznih točkah zemeljske obale. V ta namen pošlje s ekspedicijo tudi znani fizik in turist Hoerlin, ki se je odlikoval že na predanski odpravi na Himalajo. Ekspedicijska ima s seboj najpreciznejše merilne aparate, ki so bili nalašč v to svrhu sestavljeni na tehnični visoki šoli v Stuttgartu. Gre za

dokaz: ali je jakost kozmičnih žarkov res povsod enaka ali ne. Zaradi tega so se kozmični žarki avtomatično merili prav na vsaj poti od Bremena do Magelanova prelivu, razen tega pa tudi na peruanskih gorah v višinah do 6000 metrov.

Na ta način se bodo počasi gotovo dognale vse osebnosti kozmičnega žarkovja v posameznih krajih, a prej ko ne bo ostalo nerešeno glavno in najtežje vprašanje: pri katerem naravnem procesu to žarkovje nastaja? Po nekaterih teorijah je vzrok razpadanja ali tvorenja materije v vsesirju. Morda pa so nastali kozmični žarki pri eni sami skrivnostni, neizmerno silni katastrofi, ki se je že pred milijardami let zgodila v svetovnem prostoru. — ZIS.

DOLARJE JE VRGLA V PEC

V okolici Brna se je primeril pred dnevi nenavaden dogodek. Žena nekoga izseljenca, ki se že dalj časa muči v Ameriki, je bila precej dolgo bres vesti od svojega moža onstran morja. To jo je tako vznemirjalo, da ni mogla nikogar trpeti v svoji bližini. Pred nevi pa je prišla iz Amerike pošiljka, na vides pismo. Nejevoljna je žena raztrgala ovoč, v plamu pa je našla namestu pričakovanega denarja — fotografije.

Vsa razčrjena zaradi takinaga moževnega ravnanja je popadla fotografije in vse skupaj zabrcala v peč. Pozneje pa se je le skesala in začela vnovič prebirati možovo pismo. Silno je ostremela, ko je prišla do mesta, kjer ji mož poroča na moč oprešno ravnanje s fotografijami, ker so zadaj na hrbtu vanje vlepjeni stoderarski bankovci. Vest je čeno tako prestrašila, da je mahoma planila pokoncu in segla v peč, da bi otela denar. Bilo pa je že prepozno. Dolarji so postali arjev plamenov, kar je čeno tako potro, da je skušala izvržiti samomor.

Zanimive številke

Nemška socialistična revija "Kulturwille" priobčuja v svoji 8. številki sledečo statistiko: "Za razdeljanja svetovne vojne je bilo mobiliziranih 73.950.000 mož, od katerih je bilo ubitih 10.240.000 in ranjenih 20.000.000.

Za vse to so potrošile vojskujede se države 800 milijard mark (ena marka je približno 25c). Za to vsoto bi se mogla zgraditi za vsako družino v Franciji, Angliji, Belgiji, Nemčiji, Rusiji, Šv. Ameriki in Kanadi po ena vila v vrednosti po 80.000 mark.

Od ostanka bi se še mogla zgraditi v vseh naštetih državah v vsakem mestu z nad 200.000 prebivalci:

po ena bolnica za 100 milijonov mark,
po ena knjižnica za 100 milijonov mark,
po ena univerza za 200 milijonov mark.

Po vsem tem ogromnem delu bi pa še vedno ostala vsota, ki je enaka stanju celotnega premoženja v Franciji in Belgiji v l. 1930.

Na klopi

— Marička, kaj bi storila, če bi te zdajle poljubili?
— Klicati bi začela babico, svoje drago, dobro gluho babico.

RAZNE VESTI

Pogrebani suhač in Hooverjev prijatelj najden

Asheville, N. C., 19. nov. — Misteriozni tujec, ki je zadnja dva meseca stikal po tujaknjih hribih in iskal zlato, je bil večeraj identificiran v vasi Whittier.

Tužec je Raymond Robins, 59 let stari bogatin, prominenten suhaški voditelj in osebni prijatelj predsednika Hooverja. Avtoritete so ga iskale od 8. septembra, ko ni prišel na kosilo v Belo hišo, kamor ga je bil povabil predsednik Hoover. Robins je živel več let v Chicagu in l. 1914 je bil kandidat za sveznega senatorja na listi republikanske stranke.

Robins je živel pod imenom Raymond Rogers v neki hiši v Whittierju zadnja dva meseca, med tem pa so ga federalni agenti in policija v dvajsetih državah iskali, ko so se razširile govorice, da so ga ubili buteljarji iz maščevanja, ker jih je zasledoval.

Robins je izpoznal Franka Fredmonda, brivca v Whittierju. Ko mu je Fredmond strigel las, je v tužcu opazil pogreševanega možaka in o tem obvestil avtoritete.

Zaposlenost v Ohiju se nekoliko izboljšala

Columbus. — Mesecni pregled blaginje, katerega vodi državna univerza, pokazuje, da se je situacija v Ohiju v poslednji tretjini v oktobru nekoliko izboljšala. Zaposlenost je v primeri s prejšnjim mesecem narasla za dva odstotka in približno toliko v septembru.

To izboljšanje pa še ne daje povoda za večji optimizem, ker je zaposlenost v državi še vedno 40 odstotkov nižja kot leta 1929. Izboljšanje pa je vsakakor značilno, če se upošteva ta porast kljub velikemu nazadovanju v gradbeni industriji, ki je v oktobru znašala 13 odst. Konstrukcija cest pokazuje največje nazadovanje — 26% v primeri s septembrom.

Protesti brezposelnih so zalegli Chicago. — Miločinski komisija čilakakega okraja, ki je dalj časa diskriminirala proti osebami, ki imajo savarovalne police, se je včeraj ponovnih demonstracij brezposelnih podala. Pristala je, da ne bo več inštalirala, da zavarovane osebe prodajo police kot pogoj za dobavo podpore.

Vsaj v zadevi dveh 60 let starih zakoncev po imenu Poudier je pristala na to zahtevo. Zavarovana sta za \$1800, komisija pa je inštalirala, da police prodaja, za kar bi dobila \$120. Zanj pa so se zavzeli brezposelni, nakar sta dobila podporo in obdržala police.

Tri nadaljnje države dobile vladno posojilo

Washington, D. C. — Tri države — Florida, Kansas in Texas — so te dni dobile posojilo iz sklada vladne korporacije za rekonstrukcijo financ, katerega je kongres na zadnjem zasedanju določil za nasiljevanje ertev depresije.

Florida je dobila \$729.734, Kansas \$686.204, Texas pa \$746.570. Vse te države so se prejela posojila od vladne korporacije. Pričakuje se, da bo denar zadostoval za oskrbo brezposelnih do božiča.

R. Kresal:

GLAD

In. — Bila je suženjka ženska, ena tistih, ki žive samo zato, da nudijo s svojim trdim neprestanim delom drugim užitek in zabavo.

Skrbela je za svet.

Skrbela je za vse življenje.

Ivan je nekoč slišal razgovor med njo in neko gospo.

Ivan je nekoč slišal razgovor med njo in neko gospo.

Gospa je govorila čudovito izbrano, počasi, in vsako besedo posebej poskušala, kakor bi se bila pravkar naučila govoriti.

Ivan se je na tihem smejal njenemu govorjenju. Niti ni kdovekaj pazil na to, kaj je hotela, ali kaj je povedala. Poslušal je bolj zvok. Pač pa je poslušal svojo mater, ki je zmerom govorila s čudno toplim naglasom, mirno povdarjala zdaj to zdaj ono besedo in ni bila zaradi odgovora nikoli v zadregi. Gospe, ki je morala biti, sodeč po velikem črnem svilenem klobuku, imenitna dama, je dejala z mirno spoštljivostjo, s čudnim dostojanstvom, prednost celo tedaj, kadar ji je gospa nasilno in nejevoljno pretrgala misel stavka. Rekla je: "Prosim, gospa!" In če se je gospa po tih dveh spoštljivo in dostojanstveno izrečenih besedah obotavljala povedati svojo trenutno misel, je mati rekla: "Prosim, gospa, kaj ste hoteli reči?" Potem se je gospe usula toča besed, da ji je mati komaj sledila.

V tistih pogovorih, ki ga je Ivan poslušal, se je gospa precej in veselo smejala. Govorila je o samih veseljih stvarih.

Takrat je materin glas s silno trpkostjo skorozadonel, njen dobri, čisto zveneči glas je zadonel:

"Gospa," je rekla, "jaz sem bila v vsem svojem življenju samo dvakrat na veselici. Tam sem bila v vsem svojem življenju samo dvakrat na veselici. Tam sem tudi našla moza."

Nekaj trenutkov je bilo vse tiho. Potem je mati tiho dostavila: "Svojo srečo."

V očeh je imela solze.

Da, tam je našla moza, Ivanovega očeta. Pijanca in zapraviljca. Ivan ni nikoli mislil nanj. Tretje leto je bil oče že na bojišču, Bog ve kje, živ ali mrtev, a Ivan ni nikoli pomislil nanj. Kadar ga je mati omenila, se mu je pred očmi zmešilo. In da matere ni pogledal grdo, je pobesil oči ali se umaknil v kak kot in se zamislil.

Počasi se je umiril. Ihtenje mu je počasi pojenjavalo. Spomini in misli so bile v njem vse bolj ostre. Prvič v svojem mladem življenju je začutil vso bedo siromaštva. V kotu sobe, kjer je preživel vsa svoja detinska leta, je ihtel. Ali njegov jok ni bil več detinski. V njem ni bilo jeze, ne otroške kljubovalnosti, ne užaljenosti. V njem se je že jokalo, že jokalo človek. Na svojih slabihih ramah je začutil vse veliko breme ubožstva. Njegovo srce je očiglavno krivica in zakoprnelo je po dejanju. S svojimi drobnimi, trudnimi rokami je bil po stenah, ril z glavo v neizprosnem zidu in samo ihtel, polhtaval, da se mu je stresalo telesce.

Mati ga je pustila samega. Vedela je, da mu v tej bolečini ni mogla pomagati. Šla je v kuhinjo in nekaj časa nepremično stala. Gledala je na prazni štedilnik. Skozi steno je slišala rahle udarce svojega majhnega sina, ki je sestram že skoro nadomestoval očeta, ki jih je učil, vzgajal s trdo roko in vodil na izprehod, kar pri svojem očetu ni nikoli doživel. Čutila je njegov obup, njegov otroški, prvi obup, bolečino, ki ji ni leka, in zbal se je. V prsih je čutila neznošno bol. Po belih, že malo velih li-

ch so ji tekale solze. Dušila je jok. In premagala je bolečino.

Neališno je pospravila mizo. Pogrnila najo prto. Potem se je obrnila s koco. Tiho je zaprla kuhinjska vrata, in še bolj tiho šla skozi vežo na ulico.

Tačas je Ivan zadušil v sebi zadnje ihtenje. Mrko je buljil predse. Njegov nežni obraz je bil postaran. To ni bil več obraz devetletnega otroka. To je bil obraz tridesetletnega bolnika, ki je po dolgi boleznici prvič zapustil posteljo.

A njegov tenki posluš je dojemal vse, kar se je dogajalo okrog njega. Slišal je, kako je mati tiho zaprla kuhinjska vrata. Nehote se je nasmehnil.

"Misi, da ne bom slišal!" Odleglo mu je. Misli je vse bolj mirno.

"Zdaj gre!" je dejal. "Zmerom, kadar je tako, gre kam — — — in zmerom kaj prinese!" je mislil.

Vstal je in šel v kuhinjo. "Vse je pospravljeno!" je opazil. Od nikoder ni bilo slišati najmanjšega šuma. Sedel je k mizi in si z rokami podprl glavo. Ali v tem miru ni dolgo strpel. Vzel je s predala knjigo in pričel brati.

Poteklo je pol ure. Mati se je vrnila. Lica so ji rdele. Morala je teči.

"Zakaj ne večerjaš?" je vprašala Ivana, ko je odložila koco.

Ivan jo je začudeno gledal. Tako mu še nikoli ni bila rekla. Bila je stroga ženska in otrokom ni dovoljevala, da bi karkoli vzeli sami. Ivan toliko da se ni zmedel. A mati je takoj spoznala, da ni storila prav. Da bi morala reči drugače. Najbrže je rekla kar tako, da bi pretrgala molk. Samo da je bilo v gluhim večernim tišini nekaj slišati. Ali pa je bila česa vesela?

Morda nejevoljna? V njenem glasu je bilo vsakor nekaj narejene veselosti. Zatajevanje nejevolje.

Na mizo je položila majhen zavoj in nekaj premisljevala. Opazila si je predpasnik. Iz omare je vzela majhno skodelico in vanjo vili nekaj mleka in črne ječmenove kave. Zamisljeno je stopila k mizi in postavila skodelo pred Ivana. Nato je v roko vzela zavoj. Potezala ga je. V njenem obrazu ni bilo opaziti najmanjše izpremembe. Počasi je odvijala časopisni papir. Roka ji je lahko trepetala. Pod časopisnim papirjem je bil še debel rjav zavojni papir. Odložila je zavojček, kakor bi se bala razviti. Pogledala je Ivana. Ni trenil. Negibno je strmel predse v skodelo. Zdaj pa zdaj je namršil svoje temne obrvi. Lasje so mu padali v gostih, kratkih pramenih na čelo. Mehki otroški lasje, ki so se svetili kakor avla kostanjeve barve. Mati je stopila z nasmehom k njemu, ga pobožala po lasih in vprašala: "Ali si hudo truden?"

On pa ni od nikogar trpel nobene neznosti. In mati se je samo izpozabila, ker ni vedela, kaj naj bi storila, kaj naj bi mu rekla, da bi se mu obraz zjasnil. Trdo, skoro osorno je odgovoril: "Ne!"

Materi se je omračil obraz. Spet je dvignila majhni zavoj in odvila drugi papir.

Na mizi se je zabliskal velik kos belega, čisto belega, maslenega kruha.

Ivan je odreden.

Mati se je milo nasmehljala. Tako bolno, nežno in presunljivo se je smehljala, da so se Ivanu napele prsi in bi bil zbežal, če mu ne bi ta smehlj ubil vsako misel. Zastrmel je v prazno.

(Dalje prihodnje.)

"Ne, storil sem nasprotno... Ako je kdo zaljubljen v deklico, tedaj se doprinesejo tudi žrtve. Ničesar ne dobiš zastonj. — In drugače je nisem mogel videti. Obiskal sem jo in pri tej priliki spoznal njeno sestro in svaka. — Nadvse dostojni ljudje."

"Ojoj!"

"Potolazi se. Nič več nisem šel k njim. Tudi Alina ni več vztrajala pri tem. Ko je bila formalnost izvršena, mi je zopet dovolila, da sem jo čakal pred gledališčem. Osem dni sem jo spremljal domov z vozom. Hotel sem, da se nekoliko privadi name. Deveti dan sem jo zopet povabil na večerjo in ni mi odklonila."

"No, zgodbe je konec... Lahko noč!"

"Nasprotno, sedaj se šele pričinja. To je bil samo uvod. Ta večer sem jo čakal v separeju blizu gledališča. Prišla je, odložila plašč in stala pred menoj v divnem kostumu. Predstavljaj si lepo blondinko, oblečeno v svetlomodro, z golimi rokami. Predstavljaj si nadalje, da si zaljubljen vanjo in ona v tebe — da pijeta šampanec — in razumel boš..."

"Da, moj ljubi, jaz razumem. Lahko noč!"

"Ne bodi vendar tako nestrpen. Razumljivo, da se vsled njene nepoznane preteklosti, valed deklice, katero sem spoznal na redutu, ki je pri gledališču, ki me je prvi večer poljubovala — vsega tega nisem udajal nikakim iluzijam. Spoznal sem takoj, da to ni dekle, ki se jo zavzame v prvem naskoku. Pozneje, po jedi, ko mi je sedela na kolenih in ko sva pila šampanec iz istega kozarca, sem pričel previdno razglabljal in staviti zahteve, kakršne se v starih slučajih stavijo ljubljene ženi..."

Poslušala me je s tiho resnostjo, kakršne sem bil vajen pri njej, in ko sem pričel izpeljivati zaključek, je zardela, se vrgla na moje prsi in trepetajoče dejala: "Da, da... samo prosim, pusti mi nekoliko časa."

"Kako?" sem rekel. "Saj se poznaš že štirinajst dni in trdila si, da me ljubiš!"

"Seveda te ljubim", je izpregovorila sladko kakor bombon. "Se nikdar nisem ljubila drugega kakor tebe..." Kljub temu boš razumel, da to ni nikak prijeten korak za mlado deklico."

"Za mlado deklico?" sem ponovil in jo pogledal. Zardela je čez vse lice in se ponovno skrila v svojo ramo. Njeno sumljivo obnašanje me je opozorilo na možnost, katere nisem upošteval... Dvignil sem ji glavo in jo ostro vprašal: "S tem misliš povedati, da si... Saj me razumeš, kaj mislim, Alina?"

Popolnoma me je razumela, ker njen obraz je žarel od sramu, a kmalu ga je pričela hladiti s solzami. Slednjice je v joku izpregovorila: "Ali si dvomil o tem?"

No, kaj rečeš k temu?"

"Res, čudežne stvari imajo pri gledališču!"

"Odkrito povedano, jaz sem dvomil, oziroma, nisem popolnoma nič dvomil, a sedaj sem vedel, pri čem sem. Ta užaljenost, te solze in ta rdečica ni lagala. Izpraznil sem svoj kozarec, pozvonil in plačal. S stojala sem snel njen plašč. Pristopil k njej, ki je zamišljena sedela na naslanjaju in se ni brigala za moje priprave. Sebe, ko sem jo opozoril: "Alina, čas je, da greva", se je predramila in me očitajoče pogledala. Ogrnil sem ji plašč, jo poljubil na čelo in šla sva. V vozu je zopet našla svoj zdrav humor in mi dejala: "Ti si opčjak!"

(Konec prihodnje.)

His Hearty Endorsement

by Albert T. Reid

SMEŠNICE

Londončan je šel na postajo; pričakoval je prijatelja iz Glasgowa. Pred kolodvorom je hotel naročiti taksi, pa ni bilo nikjer nobenega.

"Kje pa so danes taksi?" je vprašal postrežnika.

"K temu vlakom ni nikogar", mu je pojasnil možak, "kaj ne veste, da je to škotski ekspres?"

Triletna Nadja še ne more izgovoriti "r", pa jo je zelo sram in trdovratno skriva svojo napako. Zadnjič ji je nekdo nepričakovano dejal:

"Nadjenka, reci no 'kruh'!"

"Zemlja!" odgovori brez pomisljanja otrok.

Migljaj

Gost: Natakari prinesite mi zrezek, toda pazite, da bo pokrival ves krožnik. Sem namreč strašno nervozen in vsaka malenkost me razburi.

NAROČNIKI, POZOR!

Znamenje Sept., 30, 1932) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavi. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstopitev valed napakega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Narodnina za celo leto je \$6.00 in za pol leta pa \$3.00. Člani SNPJ doplačajo \$4.00 za leto, za pol leta \$2.00. Za mesto Chicago in Cleveland za leto \$7.50, za pol leta \$3.75, za člana \$6.25. Za Evropo stane za pol leta \$4.50, za vse leto pa \$9.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo \$1.00 za poštnino. Naročnina lahko tudi sami pošljete na naslov:

Upravištvu "PROSVETA" 2657 S. Lawndale Ave., Chicago

Ameriška

"Pri nas v Detroitu", pravi Američan, "napravimo avtomobil v šestih minutah."

"To ni še nič", odgovori drugi. "Pri nas v Washingtonu smo zadnjič začeli delati neki avto točno ob dveh — šest minut na to je že dva pešca do smrti povozil."

Zakonska sloga

Nikdar se še nisem sprijaznil, vedno molči, ko govorim, pa čeprav ga še tako oštevam!

Potem si prav tako nesrečno kot jaz; tri radijslušalke sem mu že polomila, pa me še vedno noče poslušati.

NAROČITE SI DNEVNIK LIST PROSVETA

Po sklepu 2. redne konvencije se sodaj lahko naroči na List Prosveta in prijeto eden, dva ali tri člani in ena družina in to enega naslova k eni naročnini. List Prosveta stane za vse člana, za člano ali počlane \$6.00 za celo leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri anamenu \$1.20 za tednik, ne jita to prijeto k naročnini. Mi prijeto enega, dva ali tri člane in eno družino k eni naročnini. Torej sodaj ni varstva, reči, da je list predrag za člana S. N. P. J. List Prosveta je valed lastnina in gotovo je skore v vsaki družini nekdo, ki bi rad štiral list vsak dan. Torej sodaj imate priliko, da se tudi vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena lista Prosveta je:

Za Zdrav. državo in Kanado \$6.00	Za Cleveland in Chicago je \$7.50
1 tednik in..... 4.50	1 tednik in..... 6.30
2 tednika in..... 8.00	2 tednika in..... 8.10
3 tednika in..... 9.50	3 tednika in..... 10.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v glavnici in ga pošljite na naš naslov. Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri koli članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član in dotična družina, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveta, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo sniti datum za to vsoto naročnika.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priložite poljuben naročnino na List Prosveta vsoto \$

Ime _____ Čl. družina št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledočih članov moje družine: _____ Čl. družina št. _____

Ime _____ Čl. družina št. _____

Ime _____ Čl. družina št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____

TELEFON ROCKWELL 4904

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabilna za venčice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene smarne, unifikirano delo prve vrste

ENITE po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA

Raul Auernheimer:

ALINA

"Da, da, ljubi prijatelj!", je rekel Kornel in stopil iz kavarnar se oklenil prijateljevega komolca. "Ce deklice kaj nameravajo, morajo popustiti, — kakor tudi v nasprotnem slučaju. Povedal ti bi rad malo zgodbe, kar se v kavarni valed preoblih gostov nisem drznil. Saj veš, da vsi vlečejo na ušesa. Ta dogodba je ena izmed najlepših, kar sem jih doživel."

"Ti torej želiš, da te spremljam?" je dejal Ernest. "No, naj ti bo. A gorje, ako je tvoja zgodba dolgočasna. Pomisli, polnoč je že minila."

"Ali lahko pričnem?"

"Prosim, izvoli."

"Ime ji je bilo Alina."

"To se pravi, ime ji je bilo do cela drugo, ker s pravim imenom je ne bom imenoval."

"Popolnoma pravilno. Ni ji bilo tako ime, a imenujeva jo vseeno Alina."

"No, in kakšna je bila?"

"Ko sem jo spoznal, sploh ni imela obraza. — No, ne prestrašaj se preveč. Prvič sem jo videl na neki reduti. Občudoval sem najprvo samo njeno postavo; šele pozneje sem spoznal ostalo. Zelo prijeten obrazek, rožnat, s nežno zametasto koso breskve, velikih oči, — z ustecami, tako rdečimi in zobki tako belimi kot

jagode s sladkorjem. Nagovoril sem jo in zabavala me je potem ves čas. Povabil sem jo na kozarec šampanca in ni odklonila. Bila je srečana, bila je celo nadvse srečana. A krinke ni odložila — in ni dovolila ponovnega svidenja. Ob dveh se je s sestro odpeljala domov."

"S sestro, praviš?"

"Da, bila je prava sestra. Rotila me je, naj ji ne sledim, a za odškodnino mi je obljubila, da mi piše."

"In ti si ji seveda verjel?"

"Verjel ji nisem... Drugi dan sem prejel ekspresno pismo, v katerem mi sporoča, naj jo prihodnji večer počakam pred portalom nekega predmestnega gledališča. 'No torej', sem dejal in bi menda ti na mojem mestu tudi."

"Seveda; nič ne more zaljubljenca tvoje vrste bolj potolažiti kakor zavest, da se njegova izvoljenka nahaja med gledališkimi obojem."

"Naslednji večer sem jo torej šele spoznal. Bil sem presenečen. Še čisto mlada stvarca, komaj dvajset, ki je prišla pravkar s konzervatorija."

"Igralka?"

"Ne, pevka."

"Ze primeroma dosti bolje. Pevke imajo manj pameti in več čuta... Upam, da ni bila nikak talent."

"Ne ravno preveč... S Patti-jevo se nikakor ni dala primerjati. — Upam, da nima talenta, klonil."

V separeju je bil njen glasek čisto prijeten."

"Vidiš, to je glavno. In o tem si se sam prepričal?"

"Ne, takrat še ni hotela. Trdila je, da jo doma pričakuje sestra."

"Ze zopet?"

"Stanovala je pri svoji, že poročni sestr."

"Dolgočasno!"

"Tudi meni ni bilo ravno ugodno. Slednjic sem jo pa poznal komaj štiri in dvajset ur, in v tej kratki dobi ji še nisem mogel dopovedati, da bi se preselila kam drugam. — Ni mi preostajalo drugega kot biti lepo ponujen in jo spremiti domov."

"Z vozom?"

"Z vozom."

"Sedaj pa menda jaz lahko rečem: 'No, torej!'."

"Nisi docela na napačni poti, akopprav... V vozu sem ji seveda razkril svojo ljubezen. Ni me prekinila — resno me je poslušala ves čas. A ko sem končal in se pripravil, da ji ukradem prvi poljub, — se je dogodilo nekaj čudnega."

"Dobil si zausnico?"

"Ne, nasprotno. Oklenila se je mojega vratu, pritegnila mojo glavo in me poljubovala, da mi je pošla sap."

"Gromska strela! — In potem?"

"In potem je voz obstal. Povalila me je, naj jo ob priliki posetim na sestrinem domu."

"Ti si to seveda hvalječno odjavil?"

Senator Jim Ham Lewis iz Illinois, o katerem pravijo, da je najizrednejši človek v senatu. In to je menda edina njegova sposobnost!